

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

INDHOLD:

1. *A. N. Jensen*: Med svære Kanoner i Marne-Slaget. (Fortsat.)
2. *N. Jensen*: Folketingsvalget i det sydlige Nordslesvig.
3. *M. Ejerlev*: Et ejendommeligt Brandtræ.
4. Samleren.
5. *C. H. Friis*: Agendestriden i Nr. Løgum Sogn.

KJØBENHAVNS HANDELSBANK

KJØBENHAVN

ETABLERET 1873

Aktiekapital (fuldt indbetalt) . . . Kr. 50.000.000

Reservefond 31.016.061

FILIALER I:

AABENRAA - AARHUS - ESBJERG - GRAASTEN
HÅDERSLEV - HORSSENS - KALUNDBORG - ODENSE
RANDERS - RØNNE - SØNDERBORG - TOFTLUND
TØNDER - VIBORG - VARDE

NYE MEDLEMMER

af

Historisk Samfund for Sønderjylland

kan endnu for indeværende Aars Bidrag 5 Kr.
faa tilsendt det store Festskrift til H. P. Hanssen.

Gamle Aargange

af

Sønderj. Maanedsskrift

kan købes ved Henvendelse til
Seminarlærer Cl. Eskildsen.

H. P. Lorentzen

V. J. Lund's Eftfl.

Bogbinderi og
Protokolfabrik

TØNDER

Østergade 40 Telef. 106 Over Gaarden

Alt Bogbinderarbejde
udføres hurtigt og solidt.

Med svære Kanoner i Marne-Slaget.

Et Soldaterbrev.

(Fortsat.)

Den 2. September, mens vi laa i vor dybeste Søvn, blev der blæst Alarm. Det er en meget ubehagelig Følelse at blive forstyrret i sin Natte-ro paa den Maade. Omtrent som hjemme hos eder, naar man om Natten bliver vækket af Brandhornets Tuden. Vi var hurtigt færdige og fik spændt for, og saa kørte vi hurtigt fremad i Nattens Mørke. Hele Dagen kørte vi uden at træffe Franskmanden. Om Aftenen naaede vi Floden Marne og stod foran Byen Chateau-Thierry. Kanonerne blev kørt i Stilling, vi byggede Dækning og sov om Natten ved Siden af Kanonen. Om Natten blev vi vækket og hørte en heftig Kanonade af Feltartilleriet. Vi stod parat ved Kanonen rede til at skyde, men kom ikke til det. Næste Morgen den 3. September kørte vi et Stykke fremad til en ny Stilling, hvorfra vi saa aabnede Ilden mod Franskmanden, som havde sat sig i Forsvarsstilling paa den anden Side af Floden. Vi skød til henimod Middag. Der blev sendt et Par Granater over til os, men de gjorde ingen Skade. Franskmanden trak sig tilbage, og vi rykkede nu ind i Byen. Kort før Indkørslen stod der en Vejviser, hvorpaa der stod: „Paris 70 km“. Vi blev kommanderet til at tage Plads paa Kanonerne, og saa kørte vi ind i Gaderne. Her frembød sig et skrækkeligt Syn for os. Franskmændene var om Natten kommet kørende til Byen med Jernbanen, hvorfra de saa i sluttet Trop vilde rykke ud imod os. De anede ikke, at Tyskerne allerede havde Udkanten af Byen besat, Franskmændene kom i Marschkolonne og sang. Det tyske Feltartilleri, som hørte dem komme, fik i en Fart et Par Kanoner ud paa Gaden, og herfra fyrede de saa med Kardæsker paa den intetanende Masse. Franskmændene segnede om som Fluer; de faldt Mand ved Mand. I Gaden laa der endnu en Mængde døde Franskmænd; de var iført Fredsuniformen, røde Benklæder og blaa Frakke. I Husene var der skudt store Huller, og store Poppeltræer, der havde staaet paa Gaden, laa knækket. Hos nogle af de døde saa man kun Overkroppen; begge Benene var fuldstændig borte. Paa en anden manglede Hovedet fuldstændigt. Paa en tredie var Hovedet helt fladtrykt, og Hjernen flød paa Brostenene. Han var blevet kørt over af en Kanon, for de døde laa endnu midt paa Gaden, og vi kørte over dem. Det gøs i os, da vi saa dette uhyggelige. Saa kom vi

over Broen og over Floden Marne. I Broen fandtes et Par store Huller; Franskmændene havde gjort Forsøg paa at faa den i Stykker eller sprænge den, men det var ikke lykkedes. Tyskerne kom for hurtigt over dem. Egnen her er henrivende smuk. Byen ligger nede i en Dalsænkning, som Marne flyder igennem, og til begge Sider hæver sig skovklædte Bjerge.

Vi kørte saa videre. Da vi var kommen ca. 1 km frem paa den anden Side af Floden, blev vi paa engang beskudte; Geværkugler peb os om Ørene. Vi blev angrebet af fransk Infanteri. I en Hast blev Kanonerne kørt ind paa Marken paa hver Side af Vejen og i Stilling. Her blev vi straks beskudt af fransk Artilleri, og de traf. Da vi var kommen forud for vort eget Infanteri, maatte hele Betjeningsmandskabet, bortset fra Geskylsføreren, som skulde blive ved Kanonen, gaa frem i Skyttelinie mod det franske Infanteri. Geskylsføreren maatte saa selv betjene Kanonen, hvilket gik udmærket. Vor Kaptajn tog selv en Haand med. Vi skød hurtigt med en Afstand af 1 km; det gjaldt jo om at afslaa dette Overfald. Det viste sig at være et Par Kompagnier Franskmænd, som med en Afdeling Artilleri havde forskanset sig i et Par Gaarde. Et Par cyklende Stafetter blev sendt tilbage efter vort Infanteri, som nu kom i Trav. Da de greb ind, maatte Franskmændene trække sig tilbage. Det hele varede ca. 1 Time, og i den Tid havde mit Batteri alene afgivet ca. 200 Skud. Vi slap paa en Maade heldigt fra dette Overfald. Ved mit Batteri havde vi nogle døde Heste og et Par Mand saaret. Ved 4. Batteri var der en Mand død og et Par saaret. En Landsmand, der er Geskylsfører ved dette Batteri, fortalte mig, at imens de var i Færd med at indrette Kanonen, blev den ramt af en fjendtlig Schrapnel. Han, som indrettede Kanonen, sank jamrende sammen paa Lavetten, ramt af en Kugle i Hovedet, og var død med det samme. De andre af Betjeningsmandskabet laa saaret paa Jorden. En Kugle ramte min Ven paa Hjelman, men den tog Stødet af, saa han slap denne Gang med Skrækken.

Vi kørte saa videre fremad, men maatte ofte gribe ind og skyde. Infanteriet var dog nu foran os. Vi blev ofte angrebet af fjendtlige Afdelinger og kunde nok mærke, at Franskmanden mere og mere satte sig til Modværge. Et Par fjendtlige Flyvere kom hen over os; vi skød paa dem, men uden Resultat. En af Flyverne kastede en Bombe ned mod os. Den faldt ca. 50 m fra os ned i et Havreneg, men uden at eksplodere. Det var rædsomt varmt den Dag. Tørsten plagede os, og der var ikke Vand at faa i Nærheden. Natten til den 4. September forblev vi i Stillingen og sov ved Kanonen. Natten forløb roligt. Om Eftermiddagen blev vor Divisionsstab, som kørte forud i Automobile, beskudt af fransk Artilleri med Schrapnel, og de traf godt. Vi kunde staa og se det. Chaufførerne fik ikke Tid til at vende Automobileerne, men bakkede i en rasende Fart for at komme ud af Farezonen, hvilket lykkedes. Nogen Tid efter passerede Automobileerne forbi os, og da laa der et Par saarede eller maaske døde Officerer bag i Vognen.

Den 5. September (Fars Fødselsdag). Vi kører stadig fremad og nærmer os Byen Montmirail. Natten var vi i Bivua. Om Eftermiddagen passerede vi forbi en fransk Ammunitionskolonne, der laa skudt sænder og sammen paa Vejen. Vognene var fuldt læsset med Granater. Alle Heste og Mandskabet laa døde mellem hverandre. De var alle gennemborede af Schrapnelkugler; der var Hul ved Hul. Blodet piblede endnu ud af Saarene.

Ammunikionskolonnen var blevet overrasket af det tyske Feltartilleri, der havde truffet alt for godt. I et Krat i Nærheden laa nogle saarede Fransk-mænd, de havde slæbt sig derhen for at kunne være i Skyggen. De blev nu forbundet og plejet af vore Saniteter.

Den næste Dag, den 6. September, en Søndag, skulde vi have Hviledag. Der var berammet Appel med vore Ejendele, og vi var ifærd med at faa det i Stand. Jeg havde faaet Skjorten vasket og hængt til Tørre. Pludselig begynder Kanonerne at drøne; vi bliver angrebet af Fransk-mændene. Der fortæltes, at vi var blevet forraadt af en Civilist, der boede i Nærheden af Bivuakpladsen. Han var dog blevet fanget og skudt ned med det samme. Vi kørte nu fremad og i Stilling. Artillerikampen tog sin Begyndelse, og det store Marneslag var i fuld Gang over hele Linien. Vi blev ved Skydningen understøttet af vore Flyvere, og vi skød uafbrudt hele Dagen til sent Aften. Saa voldsom en Skydning har jeg ikke været med til før. Vor Ammunitionsbeholdning maatte stadig fornyes. Alene fra min Kanon skød vi 150 Skud og hele Batteriet ca. 600 Skud. Det er meget, især for svært Artilleri, Granaterne vejer 42 kg pr. Stykke. Det var meget varmt, og vi arbejdede, saa Sveden haglede af os. Frakken havde vi smidt og arbejdede i Skjortæærmer. Franskmanden prøvede paa at bryde igennem her, hvilket dog ikke lykkedes for ham. Vi holdt Stand. Selve Generalen var henne i Nærheden af os for herfra bedre at kunne overse Slagmarken. De fjendtlige Granater susede ned omkring os, men gjorde ingen Skade. Om Aftenen blev det mere roligt. Hen paa Natten foretog det franske Infanteri et Stormangreb paa vor Infanteristilling, men blev slaaget tilbage. Vi blev ogsaa alarmerede og stod nu parate ved Kanonen til at skyde, men kom dog ikke dertil. Om Natten kom enkelte forsprængte Afdelinger af vort Infanteri tilbage til vor Stilling. De fortalte, at det tyske Infanteri havde lidt frygtelige Tab under fransk Artilleri-ild. Enkelte Infanteriregimenter skal være fuldstændig oprevet. Det maa man lade Fransk-mændene, duer deres Infanteri ikke meget, saa er derimod deres Artilleri udmærket.

Næste Morgen den 7. September begynder Kampen igen. Da ser vi pludselig et Par franske Soldater, der kommer nok saa roligt spadserende ikke langt til højre fra vor Stilling. Et Par Mand fra os bliver sendt hen og tager dem til Fange; de overgav sig frivilligt. Om det var et Par Desertører, eller om de var kommet bort fra deres Afdeling, fik vi ikke at vide. Men det forbavsende os, at to franske Soldater uantastet kunde naa helt til vor Stilling. Pludselig kommer der Ordre fra vor Major, at vi skal skifte Stilling fremad. Men i det samme kommer en General til Stede og spørger, hvorfor det svære Artilleri skal rykke fremad; han forbød det. Majoren maatte saa tilstaa, at han ønskede at foretage den Forandring, for at bibringe os den Tro, at det stadig gik fremad. Men vi kunde nok mærke, at det ikke mere gik saa glat som i Førstningen. Under Kampen den foregaaende Dag kom der Anmodning til os fra alle Sider om at tage dette eller hint fjendtlige Batteri under Ild. Største Delen af vort Feltartilleri var nemlig sat ud af Funktion. De kunde nemlig ikke skyde saa langt som det franske Feltartilleri, der skal kunne skyde 1 km længere end det tyske. Hen paa Eftermiddagen ser vi da ogsaa, at vort Feltartilleri kommer kørende tilbage og indtager Stilling i Højde med os. Det ser mærkeligt ud. Ellers plejer Feltartilleriet altid at være et Par Kilometer

foran os. De skyder dog ikke, og lidt efter rykker de længere tilbage. Saa ser vi Infanteriets Køkkenvogne og Bagagevogne komme tilbage i stærk Fart. Det ligner nærmest Flugt, og maaske er det saadan noget, der er i Gang. Vi forbliver stadig i vor Stilling og skyder. Skal vi ikke ogsaa snart tilbage? Ellers bliver vi nok tilsidst ene paa Pladsen. Det var godt, at Generalen kom og forhindrede os i at rykke fremad, for saa var hele det svære Artilleri gaaet sig en Tur! Han havde bedre Brug for det, hvilket han bedre havde Øje for end vor Major. Vi havde ogsaa givet Majoren Navnet „Blücher“, idet han ligesom denne altid skulde være forrest. Det gik jo godt for ham ved Chautau-Thierry, men hvis vi var kommen frem nu, garanterer jeg ikke for Udfaldet.

Saa kom Ordren, at vi skulde køre tilbage og indtage en anden Stilling. Det var første Gang, at det hedder tilbage. Der kunde vel ikke endnu tales om et Nederlag, men Fremrykningen var standset. Nu kom vort Infanteri og rykkede tilbage; de havde mange fangne Franskmænd med sig. Vi sluttede os saa bagefter. Nu var jeg klar over, at det var et Tilbagetog, og det gik temmelig hurtigt. Hele Vejen var fyldt med tilbage-marscherende Infanteri, og langs med Vejkanten laa vore egne Saarede. De, som kunde gaa, sørgede selv for at komme med, men de saarede, som ikke kunde gaa, rakte Hænderne frem mod os og bad os om at tage dem med. Men vi maatte ingen tage med; det blev os strengt forbudt. Der blev ingen Hensyn taget, og de saarede maatte passe paa ikke at komme ind paa Vejen, for saa vilde de være bleven kørt ned. Jeg sagde til vor Sergent, at dette her var et Tilbagetog; det kunde næsten tyde paa Flugt. Han sagde nej, det var det ikke. Men lidt efter trak han mig til Side og fortalte, at det var rigtig nok med Tilbagetoget, men Mandskabet skulde ikke have det at vide. Kort efter kaldte vor Kaptajn os sammen og gjorde bekendt for os, at dette ikke var et Tilbagetog, men III. Arme var rykket sejrrikt frem. Vi, som befandt os paa højre Fløj af I. Arme, skulde nu gøre Plads og indtage en anden Stilling. Vi vedblev nu med at køre tilbage, somme Tider i Trav, uafbrudt til Kl. 1 om Natten. Da kom vi i Bivuak. Det gjorde mig ondt for alle de saarede, som blev tilbage; det var mig klart, at de ikke undgik Fangenskab. Undervejs tilbage havde vi passeret den sammenskudte franske Ammunitionskolonne, som vi under Fremmarschen havde passeret et Par Dage i Forvejen. Kadaverne var nu gaaet i Forraadnelse og fyldte Luften med en Stank, der kunde mærkes langt borte. Det var forfærdeligt at maatte passere forbi. Vi kørte forbi ind over Marken for at undgaa det værste. I en Bondegaard i Nærheden laa en nedskudt fransk Flyvemaskine. Paa en Eng saa vi en Kamel græsse; den var sikkert blevet bragt til Frankrig af Zuaverne.

Næste Dag den 8. September maatte vi efter kun et Par Timers Søvn op Kl. 3¹/₂ og afsted. Vi kører nu i Retning mod Nordvest, men ellers ved jeg ikke, hvor vi befinder os. Vi var nu lidt medtaget og sløje, havde ikke faaet Søvn i to Nætter, vort Brød var opspist, og om Morgenens maatte vi nøjes med en Taar Kaffe. Ved Middagstid hører vi Kanonerne drøne i det Fjerne; Der maa være et Brændpunkt i Nærheden. Der kommer Automobile og Vogne, og paa disse bliver Infanteriet læsset og kørt bort. Vi kører ogsaa stærkt i Retning af Kanontordenen, men vi kom dog ikke til at skyde. Vi kører nu uafbrudt til om Natten Kl. 2¹/₂, da vi endelig kom i Bivuak. Den Nat var vi saa trætte og udasede, at vi næsten

ikke kunde støtte paa Benene. Vi gik og holdt fast i Kanonen og sov. Benene flyttede sig ganske mekanisk. Blev der gjort Holdt et Øjeblik, smed Mandskabet sig ned og sov med det samme. Naar vi saa kørte videre, var det et forfærdeligt Arbejde at faa Folkene vækket. Vi rejste dem op paa Benene og satte dem igang; saa gik det igen.

Næste Dag den 9. September op Kl. 5 om Morgenen og straks afsted. Vi skal nu være truffet sammen med II. Arme. Denne skal i Gaar have været indviklet i en haard Kamp med Franskmanden. Tyskerne skal først have maattet trække sig tilbage, men er saa senere rykket frem igen. Efter hvad der fortælles, skal vi nu befinde os i en Afstand af ca. 50 km fra Paris. Vi har gjort Holdt i en stor Skov. Hen paa Formiddagen maa vi gribe ind, og Fjenden bliver drevet tilbage. Det fjendtlige Infanteri er ikke langt fra os, for Geværkuglerne kommer pibende over Hovedet paa os Natten over bliver vi i denne Stilling og sover ved Siden af Kanonen for at kunne være ved Haanden, hvis det skulde blive nødvendigt. Klokken 3 maatte vi op, og saa gik det videre tilbage. Vi kunde ikke rigtig forstaa dette, for naar vi var indviklet i en Kamp, blev Fjenden altid drevet tilbage, men vi har sikkert ikke, som ved Montmirail og Esterney, staaet over for den fjendtlige Hovedstyrke. Senere fik vi at vide, at hele den tyske højre Fløj skulde trækkes tilbage, og at det kun var smaa Fremstød, vi foretog for at forhindre Fransk mændene i alt for hurtigt at følge efter os. Om Aftenen kom vi i Bivuak ved en lille By, der hedder Pierrefond. Her laa et stort og smukt Slot. Det er det smukkeste, jeg endnu har set. Slottet var smykket med en Mængde Taarne og smaa Spir, og saa var det helt hvidt. Det laa paa en Høj, hævet op over Byen. Den Aften kogte vi os en storartet Hønsesuppe; vi havde heller ikke smagt ordentlig Mad i flere Dage. Vi havde rekvireret 5 Høns inde i en Hønsesgaard, vi kom forbi. Et Par Mand blev anbragt paa Lavetten, og mens vi kørte fremad, sad de der og gjorde Hønsene i Stand. Kartoffler blev hentet paa en Mark, vi kom forbi, og skrællet undervejs. Ved et Hus fik vi fat i et Par Knippe Brænde, og alting var nu i Orden, saa vi med det samme, vi kom i Bivuak, kunde begynde at koge Hønsesuppen. Næppe var vi paa Bivuakpladsen, før der blev gravet et Par Huller, og to Spande fyldte med Kartoffler og Hønsene kom over Ilden. Hele Betjeningsmandskabet ved min Kanon, ialt 10 Mand, nemlig 5 Kanonerer, 3 Ryttere, mig selv og en Sergent, der var tildelt min Kanon, sad i spændt Forventning omkring de to Spande og ventede paa, at Suppen skulde blive færdig. O, hvor vi længtes efter Mad, rigelig Mad, saa vi kunde blive rigtig mætte. Brød havde vi ikke set i flere Dage. Alle Bagerne, som fandtes i vor Bataillon, blev kaldt sammen, og i et Bageri i Byen bagte de saa Brød til os om Natten. Efter 1 Times Kogning var Kartofflerne endelig bleven kogte, og saa fik vi Hønsesuppe. Hvor det smagte, og enhver blev mæt. Saa lagde vi os til Ro og fik os en god Søvn. Næste Dag den 11. September følte vi os godt tilpas; vi havde faaet udhvilet og var bleven mætte. Dertil havde vi faaet et lille Stykke Brød udleveret af det, vore Bagere om Natten havde bagt. Der blev ikke et ret stort Stykke til hver Mand, men det var noget nyt at smage Brød igen. Ved Middagstid kørte vi videre tilbage. Det regnede hele Tiden, og koldt var det ogsaa. Ret ubehageligt! Om Aftenen maatte vi køre Kanonerne i Stilling og bygge Dækning. Klokken blev 2, inden vi kom til at sove.

Den 12. September. Afsted igen, videre tilbage. Det regner nu uafbrudt, og Vejene er opblødte. Vi kører nu over Floden Aisne, en ret stor og bred Flod. Broen, vi passerer, er dømt til at sprænges, saasnart det tyske Militær er kommen over og Franskmændene nærmer sig. Alt er lagt til Rette til Sprængningen. Paa Gelænderet hænger smaa Dynamitpatroner. Broen er stærkt bevogtet. Infanteriet har foran den opkastet Skyttegrave. Hen paa Formiddagen kører vi i Stilling igen, men mener ikke, at det skal komme til Kamp. Vi er snart kede af den evindelige tagen Stilling, som paa Grund af, at vi altid skal bygge Dækning, er ret besværlig. Nogle mener, at nu har man set et Par franske Kavallerister og det lønner sig dog ikke at køre i Stilling for dem. Men det blev anderledes den Dag. Vi kører i Stilling paa den nordlige Side af Floden paa Skraaning af en Høj. Det er en Pløjemark, og hist og her ligger der Møgbunker. Det er tung Lerjord, den er opblødt af Regnen, og Leret klæber fast overalt, saa vi har Møje med at gaa. Støvlerne bliver saa lunge, som om der var hængt Blylodder paa dem. For at have en nogenlunde fast Jordbund, henter vi Møgbunkerne og breder dem ud omkring Kanonen. Bag ved os findes dybe Kløfter, hvor der er store Huler bygget af Naturen. Disse Huler bliver benyttet til Dækning af vor Bagage, og de er skudsikre. Da jeg blev saaret, kom jeg ind i en saadan Hule og blev forbundet der. Som sædvanlig havde vi ved Kanonen bygget en Dækning, men under Skydningen sank den fuldstændig sammen og ydede os derfor intet Værn.

Kort efter at vi var færdig med Stillingen, begyndte vi at skyde paa det franske Infanteri, der rykkede frem i Skyttekæder, og Slaget var i fuld Gang. Regnen strømede uafbrudt ned, og vi var gennemvaade helt ind til Skindet. Kanonen sank under Skydningen mere og mere ned i den fedtede Lerjord, saa vi havde meget Besvær med at flytte den, naar Ilden skulde lægges fra den ene Side til den anden. Vi skiftede med at skyde i alle Retninger, og vi skød uafbrudt. Kanonrøret blev ved Skydningen saa hedt, saa den nedstrømmende Regn ligefrem dampede op fra Røret. Man kunde næsten tro, at vi havde en stor Gryde i Kog. Fjenden besvarede vor Skydning, og Granaterne fra ham faldt ned i Nærheden. Nogen Skade havde de dog endnu ikke gjort i selve Batteriet. Vor Bagage og Protserne, som holdt ca. 100 m bag os, blev derimod ramt, og de maatte trække sig længere tilbage. Mellem Batteriet og Bagagen blev der oprettet en Raaberforbindelse, der bestaar i, at der for hver 50 m posteres en Mand, og en Ordre bliver saa raabt fra Mand til Mand. Franskmændene, som maaske nu var bleven klar over, at der her stod en hel Bataillon svær Artilleri, overstrøede nu hele Eggen med Granater; og de kom uafbrudt og faldt tæt. Vi kunde høre, naar Granaterne kom susende, og søgte saa Dækning ved de 2 Ammunitionsvogne, der var kørt hen paa hver Side af Kanonen. Disse Ammunitionsvogne er bygget af Staalplader og er temmelig høje. Døren klappes op og holdes fast af en Krog, hvorved der dannes en Skærm for os, som Shrapnelkuglerne ikke kan slaa igennem. Vi fandt udmærket Dækning under Vogndøren, og der skal næsten en Fuldræffer til for at kunne ramme os. Naar Granaterne faldt ned bag os i Kløften og eksploderede der, gav Ekkoet Skraldene tilbage. Der var et Spektakel uden Lige, idet vi ogsaa selv uafbrudt fyrede, hvilket heller ikke gaar lydløst for sig. Endnu havde vi ingen saarede, skønt Shrapnel-

kuglerne susede ned omkring Kanonen og ramte den og Ammunitionsvognene. Kuglerne trommede til Tider saadan paa Vogndøren, som om det var Haglvejr. Betjeningen af Kanonen foregik i Spring, det gjaldt nemlig om ikke at opholde sig mere end nødvendigt udenfor den skærmende Vogndør. Vore Bøsser, som stod i en Pyramide ved Siden af Kanonen, var slaaet helt i Stykker af Granater og Schrapnelkugler. Vi skyder uafbrudt, og det er nu hen paa Eftermiddagen. Vor Ammunitionsbeholdning maa vi ofte have fornyet. Noget at spise har vi ikke faaet, Feltkøkkenet kan paa Grund af den voldsomme fjendtlige Ild ikke komme hen til os. Saa bliver Telefonledningen, med hvilken Kaptajnen har Forbindelsen fra sin Observationspost til Batteriet, skudt i Stykker. Der skal nu ogsaa der oprettes Raaberforbindelse, og jeg maa afgive et Par Mand dertil fra min Kanon. Det er en rigtig Uriaspost; de maa uden nogen som helst Dækning ligge fladt ned paa den vaade og lerede Jord. Fjendens Granater slaar ned i nærmere og nærmere Afstand fra os. En Mand hos mig er nu blevet saaret og bragt bort. Han havde faaet en Kugle i Benet. Der kom nu Ordre om, at alt overflødigt Mandskab skal fjernes fra Kanonerne, for at der ikke sker alt for store Tab paa en Gang. Vi havde paa Grund af, at Kanonen var svær at haandtere, faaet et Par Mand til Hjælp. Nu var vi kun 6 Mand ved Kanonen, lige den nødvendige Betjening. Feltartilleriet, som havde staaet til højre for os, rykkede nu bort og kørte tilbage. Vor Bataillon skulde blive og holde Fjenden Stangen, idet vi med vore svære Granater kunde anrette større Skade end Feltartilleriet med dets smaa Granater. Vi skal altsaa dække Tilbagetoget. Regnen vedblev stadig med at strømme ned, og vi æltede i Leret, der naaede os langt op paa Støvleskafterne. Der blev nu en lille Pause i Fjendens Skydning, og vi tænkte saa smaat paa, at han nu maaske havde faaet nok, men tværtimod. En fransk Flyver kom flyvende hen over os, og han maa have underrettet sit Artilleri om vor nøjagtige Stilling. Paa engang bliver vi ogsaa beskudt fra højre Flanke. Det var uhyggeligt, for nu segner den ene Mand efter den anden saaret eller død om hos os, og Granaterne rammer nøjagtigt. Og vi maa blive paa vor Post. En af mit Mandskab siger til mig, om vi ikke skal flygte eller søge Dækning et eller andet Sted. Men jeg siger nej; det kan vi ikke, før vi faar Ordre dertil. Vi maa blive paa vor Plads ved Kanonen og kan ikke med denne, som Infanteriet, rykke lidt frem eller tilbage for at undgaa Granaterne. Disse slaar nu ned hos os, Slag i Slag og uden Ophold. Jorden sprøjter til alle Sider. Det er et rent Helvede. Jeg tror, at Franskmanden har trukket alt sit disponible Artilleri hertil for at kunne nedkæmpe os. Vi er ham vist ogsaa en stor Hindring i hans Fremrykning. Ved Siden af det ene Hjul paa Kanonen ligger der en Granat, som ikke er eksploderet (Blindgænger). Det er en væmmelig Krabat at have liggende der, men man tør ikke røre den og faar heller ikke Tid til at tænke mere paa den. Vi skød endnu, saa godt vi kunde. Begge vore Ammunitionsvogne var næsten tomme. Vi havde ogsaa indtil nu bortskudt over 200 Granater fra min Kanon.

Den første, som faldt hos os, var en Sergent. Vi hører Granaten komme susede, og han drejer sig om for at se, hvor den flyver hen. Det giver et Skrald, og han ligger paa Jorden med en Kugle i Hovedet. Det var en Schrapnelkugle, den er gaaet ind gennem Kinden og ud i Nakken. Han lever endnu, og et Par Mand bringer ham væk. Idet jeg drejer mig

om for at se, hvordan det staar til ved Kanonen, der staar til højre for mig, vælter en Mand om igen. Han er død paa Stedet; en Granat har revet det halve af Hovedet væk. Den næste Salve, der kommer, rammer Mandskabet ved Kanonen til højre for mig. Hele Betjeningen, 6 Mand, ligger udstrakt paa Jorden. Nogle vælter sig omkring og skriger og jamrer. En har faaet Haanden revet af, en anden et Skud i Maven. Det er en Ynk at høre paa, og vi kan ikke komme dem til Hjælp, vi skal betjene vor Kanon. Der bliver raabt paa Saniteter, men der kommer ingen. Til sidst hører man dem ikke skribe længere, de er vist døde nu. Rædslen sidder os i Kroppen, og da vi hører den næste Salve komme susende, kryber vi allesammen under Dækslen af Ammunitionsvognen. Denne Salve rammer min Kanon, og Granaten eksploderer foran Ammunitionsvognen. Splinterne ryger igennem Staalpladerne og rammer mig i Halsen og Skulderen. Det gav et forfærdeligt Stik. Jeg griber med Haanden op til Halsen og Skulderen og har den fuld af Blod, men var dog sluppen heldig. En Kammerat, der stod ved Siden af mig, havde faaet et Strejfskud. Nu gælder det om at komme bort og blive forbundet. Vi griber vore Bøsser, som dog nærmest kun kan kaldes Stumper, og løber nu tilbage. Det blev næsten et Løb paa Liv og Død. Vi befandt os nu paa fri Mark, og Granaterne suser og slaar ned rundt omkring os, men dog uden at ramme. Vi slaar et Par Kolbøtter, men kommer paa Benene igen og tumler nu ned ad en stejl Bjergskraaning. Vi hører et Par Mand raabe til os og dumper ind i en af disse Huler, som jeg før har omtalt. Her befinder Mandskabet fra vor Bagage sig, og vor Veterinær forbinder os. Der var kun et Par Mand tilbage ved min Kanon; og de vilde gerne have været med os, men Pligten holdt dem tilbage. Den næste Salve har igen ramt min Kanon og dræbt et Par Mand. De stod 3 sammen, da en Granat slog ned ved dem og rev dem alle omkuld, og de laa alle oven paa hverandre. Han, som laa nederst, var ikke blevet ramt, de to andre var derimod døde med det samme, og han maatte først have dem væltet til Siden, før han kunde komme op paa Benene. Den ene af de døde var vor Feldwebel, som havde overtaget Kommandoen ved Kanonen efter mig. Han havde faaet Maven revet op, den anden Mand en Arm og et Ben revet af. Ligene saa helt gule og forbrændte ud. Kort før jeg blev saaret, hørte vi et ordentligt Brag; det var Broen, som var blevet sprængt, og nogen Tid efter hørte vi nogle raabe Hurra. Det var for nogle Infanterister, som var blevet tilbage paa den anden Side, efter at Broen var sprængt, og som nu var svømmet over Floden.

Nogen Tid efter, at jeg var blevet forbundet, blev der givet Ordre til, at hele Bataillonens skulde rykke bort og tilbage. I Førstningen var det dog ikke muligt for Protserne at komme hen til Batteriet, da det stadig laa under en voldsom fjendtlig Ild. Det var imidlertid bleven mørkt, og dermed holdt Skydningen lidt efter lidt inde. Protserne kunde saa komme hen til Kanonerne og fik dem hængt paa. Det gik hurtigt, og enhver, selv vor Løjtnant, hjalp til, gjorde sit bedste for, at man kunde komme væk fra den frygtelige Stilling. De Saarede, som kunde taale en Transport paa Kanonerne eller Ammunitionsvognene, blev taget med straks. De andre maatte blive liggende, hvad der er sket med dem, ved jeg ikke. Hvis de ikke er blevet fundet og samlet op, er de vistnok døde af deres Saar i denne kolde og regnfulde Nat, som det nu var blevet. Vi maatte saa tilbage; og det er

første Gang, hvor jeg kan sige, at vi saadan „regelrecht“ flygtede. Ved Kanonerne savnedes største Parten af den gamle Betjening. Ved en Kanon var der kun een haardt saaret tilbage. Han sad paa Sædet af Protsen og jamrede sig. Ved den næste var der kun 2 Mand tilbage, og saadan var det overalt. Døden havde i Dag gjort en stor Høst blandt os, og der var tilføjet os svære Tab. Indtil denne Dag var Bataillonens sluppen heldigt, men nu havde vi ogsaa faaet tilstrækkeligt. Vi kørte nu hurtigt tilbage. Det var saa mørkt, saa man næsten ikke kunde se en Haand foran sig, og dertil strømmede Regnen uafbrudt ned. Jeg var kommen op at køre paa en Ammunitionsvogn og sad der indviklet i min Kappe. Jeg frøs og rystede over hele Kroppen, saa Tænderne klappede i Munden paa mig. Jeg var dog godt tilfreds ved Tanken om, at jeg var kommet med tilbage og ikke behøvede at lide samme Skæbne som mine Kammerater, der blev ladet tilbage i Stillingen. Paa en Gang hedder det, at vi kører fejl Vej. I Nattens Mulm og Mørke maatte vi saa til at faa Kanonerne og Vognene vendt om. Det var uhyggeligt, for vi regnede jo med, at Franskmanden ikke kunde være ret langt bag os. Saa kørte vi videre uafbrudt til om Natten Kl. 2 og kommer ind paa en Mark i Bivuak. Kort før passerer vi gennem en befæstet Stilling, hvor Infanteriet og Feltartilleriet har befæstet og forskanset sig og er rede til at tage mod Franskmanden. Det ser ud til, at det er en ny Forstærkning, der er kommet hertil fra Tyskland. Vi føler os mere trygge, da vi passerer denne befæstede Stilling, for nu kan vi da ikke blive overfaldet og taget til Fange af Franskmandene. Paa Bivuakpladsen staar et Par Halmhæse. Vi faar fat i noget Halm og lægger os i dette for at sove, men vi kan ikke. Vi er gennemvaade, og Jorden er lige saa fugtig. Vi fryser, og vore Nerver er oprevne. Kl. 4 om Morgenen skal Batteriet allerede gribe ind igen. Først skal der dog nyt Betjeningsmandskab tildeles Kanonerne. Hele Mandskabet fra Batteriet bliver samlet, og saa bliver Navnene raabt op paa alle. Alt som dette sker, hedder det den ene Gang efter den anden: „Død, saaret, savnet“. Da nyt Mandskab er kommen til Kanonen, kører de paa ny i Stilling med denne, og Kampen begynder igen. For at faa vort Tøj tørret, havde vi antændt Halmen og lavet et stort Lejrbaal. Vi stillede os i Nærheden af Ilden og fik nu lidt Varme i Kroppen og Tøjet lidt tørret. Det hørte nu op med at regne, og Solen begyndte at skinne gennem de regntunge Skyer.

Da Batteriet rykkede i Stilling, blev jeg tillige med flere andre Saarede bragt hen til en lille By, der hedder Audincourt. Her var Skolen eller, Mairien, som hørte sammen, blevet indrettet til Nødlazaret. Der var udbredt Halm paa Gulvet, og hele Dagen igennem indfandt sig her mer eller mindre haardt saarede. En Ven af mig fra Batteriet var ogsaa bragt herhen. Han havde om Morgenen ved Parolen af Vanvare fra en Sergeants Side faaet en Geværkugle gennem Maven. Han laa og kæmpede med Døden. Først kunde jeg slet ikke kende ham, men han kendte mig og sagde: „Ak, hvor maa jeg lide.“ Hen paa Eftermiddagen døde han. Ja, hvor maa man døje og lide meget i en saadan Krig. Jeg havde aldrig tænkt mig, at et Menneske kunde holde til saa meget, som han maa. Den Dag blev der ogsaa kæmpet haardt, Kanonerne drønedes uden Ophold. Slaget ved Aisne havde taget sin Begyndelse, og de fjendtlige Granater fandt nu ogsaa Vej til Byen og slog ned i Nærheden af Skolen, hvor vi laa. Kl. 6 om Eftermiddagen blev alle de saarede, som kunde gaa, opfordret til at søge hen

til en By Chauny, der ligger 25 km herfra, og hvor Etappelazaret fandtes. Vi blev ca. 30 Mand, som kunde tage afsted, og de som kunde bære en Bøsse, fik en saadan med sig, for at vi kunde værge os mod evtl. Angreb fra Befolkningens Side. Ved Aficntid traf vi et Feltlazaret, og her blev vore Saar frisk forbundne. Vi skulde blive der om Natten og lagde os til at sove. Næppe havde vi lagt os til Ro, før vi maatte op igen. Feltlazaret havde faaet Ordre til at rykke længere bort, og vi maatte saa med. Men vi fik Lov til at køre paa Lazaretvognene. Jeg fik Plads paa en Vogn paa Forsædet hos Kusken og skulde under Kørselen holde Lygten. Jeg var saa træt og søvrig, og næppe havde Vognen sat sig i Gang, før jeg faldt i Søvn og sad nu ret op og ned paa Sædet og sov. Jeg vaagnede først, da Vognen holdt og Kusken vækkede mig. Vi var kommen til en Bondegaard og fik nu Leje inde i Høladen. Her sov vi til langt op paa Formiddagen. Saa fik vi Kaffe og Brød; det smagte os fortræffeligt, og vi spiste os rigtig mæt. Herfra maatte vi saa fortsætte til Fods til Chauny. Henimod Aften naaede vi dertil og blev vist hen til et Biografteater, som var blevet rømmet og indrettet til Lazaret. Her blev vore Saar undersøgt af en Læge, og saa blev vi fordelt til forskellige Lazaretter i Byen. Til nogle af de saarede blev der sagt: „Nach der Heimat.“ Jeg blev tildelt Lazaret 3 og ført dertil. Det var en højere Skole, som var blevet indrettet til Lazaret. Der fandtes mange saarede i Byen. I Skolen sov vi om Natten i Teatersalen.

Næste Morgen blev alle de saarede samlet, ca. 200 Mand, der kunde gaa, og der blev sagt til os, at vi med Jernbanen skulde transporteres til Tyskland. Vi glædede os rigtig. Nu kunde vi da faa lidt Ro efter saa mange Ugers Anstrengelser og Savn. Vi blev saa ført til Banegaarden og fordelt paa de forskellige Vogne. Toget bestod af lutter Godsvogne, hvorpaa der var blevet transporteret Ammunition hertil. Inde i Vognen blev der lagt Halm paa Vognbunden, og i hver Vogn kom der 16 Mand. Henimod Aften kørte vi bort. Det gik meget langsomt. Det tog os 4 Dage for at naa derfra til Essen a. d. Ruhr. Hele Jernbanestrækningen blev bevogtet af den tyske Landstorm. Vi blev nu godt forplejet overalt, hvor vi gjorde Holdt. Vi kørte Strækningen: Cambrai, Valenciennes, Mons, Løven, Bryssel, Lüttich til Aachen. I Valenciennes havde vi et Jernbaneuheld. Da vi kørte ud fra Stationen, hoppede Maskinen ved et Sporskifte af Skinnerne. Vi blev alle sammen kastet omkuld mellem hverandre, men tog ingen Skade. Derimod blev de 2 første Vogne bagefter Maskinen trykket sammen, hvorved 3 Mand blev alvorlig kvæstet. Det var fangne Englændere, som var læsset i de 2 Vogne. En anden Maskine blev spændt for, og saa fortsatte vi Kørslen. Kort før vi naaede Løven i Belgien, maatte vi en hel Nat holde stille paa Jernbanelinjen. Vi skulde forholde os helt rolige, og det blev os forbudt at benytte Ild. Englænderne og Belgierne forsøgte nemlig ud fra Antwerpen at bryde gennem den tyske Front. Det var næsten lykkedes for dem, og de var omtrent naaet til Jernbanelinjen, hvor vi holdt. Alle de Tropper, som fra Tyskland var paa Vej til Frankrig, blev losset ud og maatte til at drive Englænderne og Belgierne tilbage. Vi var altsaa lige ved at blive taget til Fange. Dagen efter kunde vi køre videre og passerede Løven. Denne By fandtes skudt sønder og sammen og afbrændt. Den eneste Bygning, som ikke fandtes at have taget videre Skade, var Banegaarden. Henimod Aften kom vi til Lüttich. Fra Toget havde vi en

glimrende Udsigt over Egnen, vi passerede, og den var rigtignok smuk. Jernbanestrækningen skraaner temmelig stejlt ned ad mod Lüttich. Da vi kører ned ad denne, mærker vi, at Toget faar en ualmindelig stor Hastighed, samtidig hører vi Maskinen fløjte uafbrudt, og vi er nu klar over, at Toget ikke kan bremse. Vi raser nedad med en stor Hastighed, og flere af de saarede bliver urolige. Vi raser gennem Banegaarden i Lüttich, og først paa den anden Side af denne, da Strækningen igen faar en Stigning, lykkedes det at standse Toget. Langsomt kører vi saa tilbage til Stationen og slap med Skrækken.

Fra Lüttich til den tyske Grænse passerede vi ikke mindre end 18 Tunneller. Paa alle de belgiske og franske Banegaarde fandtes der nu tysk Jernbanepersonale. Man mærkede næsten intet til at være i fremmed Land. Befolkningen i Belgien var meget nysgerrig; de havde vel nok hørt om det store Marneslag og vilde nu se, hvad det var, der kom tilbage. Ved alle Banegaarde stod der en Mængde Mennesker og betragtede os. Det var dem forbudt at komme ind paa selve Banegaarden. I Toget fandtes der ogsaa flere franske Fanger, deriblandt en Officer. En engelsk Officer havde vi ogsaa med. Endvidere havde vi ogsaa nogle civile Folk med som Fanger. Der fortæltes, at de var Ligskændere. Raa og smudsige saa disse Mennesker ud, og de kom ud af Toget i Düsseldorf. Kl. 11 om Aftenen passerede vi den belgisk-tyske Grænse og kom til Herbestal. Den 18. September var vi i Essen. Det var om Formiddagen, og hele Pladsen omkring Banegaarden var kulsort af Mennesker. De havde maaske faaet at vide, at der kom et Tog med Saarede. Fra Banegaarden blev vi bragt ned i den elektriske Sporvogn, som var stillet til de saaredes Raadighed, og saa blev vi fordelt paa de forskellige Lazaretter. Jeg og mange flere kom til det katolske Sygehus, Sct. Franciska Hospital, der ogsaa samtidig er Nonnekloster. Her blev vi først badet, og saa fik enhver en Seng. Hvor gjorde det godt at se disse rene, hvide Senge og tænke, at nu kunde vi komme til at sove der. Min Skulder blev røntgenfotograferet, og paa Billedet kunde man se, hvor Granatsplinten sad. Den, saavel som den jeg havde i Halsen, blev saa senere fjernet ved en Operation. Det viste sig, at jeg foruden disse to Granatsplinter var blevet strejft af yderligere 5 Splinter, idet min Trøje og Hue var skaaret i Stykker og en Splint sad fast ved en Uniformsknap. Paa Hospitalet har vi det udmærket, bliver godt forplejet og passet. I Besøgstiden er Hospitalet fyldt af Folk, der gerne vil høre og spørge Nyt. Folkene bringer alt muligt med til os af Frugt, o.s.v., de ved ikke, hvad godt de skal gøre os. I disse Tider staar Soldaten højt i Ære.

Kærlig Hilsen

din Bror *Andreas*.

Folketingsvalget i det sydlige Nordslesvig

den 16. November 1932.

En Sammenstilling ved N. Jensen.

(Jfr. Sammenstilling i Sønderjydsk Maanedsskrift Nr. 6
og Nr. 7 1931/1932.)

I. A a b e n r a a B y o g A m t.

Aabenraa By.

Dansk	pCt.	Soc.	pCt.	Tysk	pCt.	Andre Part.	pCt.	Ialt Stem.
1247	30,32	1755	42,67	971	23,61	140	3,4	4113

Bedsted Sogn.

129	41,21	107	34,19	62	19,81	15	4,79	313
-----	-------	-----	-------	----	-------	----	------	-----

Bjolderup Sogn.

426	61,56	170	24,57	95	13,73	1	0,14	692
-----	-------	-----	-------	----	-------	---	------	-----

Bov Sogn.

623	36,01	860	49,71	205	11,85	42	2,43	1730
-----	-------	-----	-------	-----	-------	----	------	------

Ensted Sogn.

291	56,84	155	30,27	58	11,32	8	1,57	512
-----	-------	-----	-------	----	-------	---	------	-----

Hellevad Sogn.

240	56,33	95	22,32	87	20,42	4	0,93	426
-----	-------	----	-------	----	-------	---	------	-----

Hjordkær Sogn.

282	60,13	96	20,47	88	18,76	3	0,64	469
-----	-------	----	-------	----	-------	---	------	-----

Holbøl Sogn.

307	46,59	164	24,89	143	21,7	45	6,82	659
-----	-------	-----	-------	-----	------	----	------	-----

Klipleve Sogn.

377	56,35	185	27,65	96	14,35	11	1,65	669
-----	-------	-----	-------	----	-------	----	------	-----

Kværs Sogn.

215	53,89	114	28,57	66	16,54	4	1,00	399
-----	-------	-----	-------	----	-------	---	------	-----

Løjt Sogn.

433	44,69	306	31,58	198	20,43	32	3,3	969
-----	-------	-----	-------	-----	-------	----	-----	-----

Rinkenæs Sogn.

202	31,71	289	45,37	135	21,19	11	1,73	637
-----	-------	-----	-------	-----	-------	----	------	-----

Rise Sogn.

463	46,72	350	35,32	163	16,45	15	1,51	991
-----	-------	-----	-------	-----	-------	----	------	-----

	Dansk	pCt.	Soc.	pCt.	Tysk	pCt.	Andre Part.	pCt.	Ialt Stem.
Uge Sogn.	117	43,66	51	19,03	99	36,94	1	0,37	268

II. Tønder By og Amt.

Tønder By.	782	29,77	769	29,27	965	36,74	111	4,22	2627
Abild Sogn.	209	55,73	76	20,27	90	24,00	—	—	375
Burkal Sogn.	235	31,42	193	25,80	294	39,3	26	3,48	748
Bylderup Sogn.	160	42,22	113	29,82	103	27,17	3	0,79	379
Hostrup Sogn.	177	39,51	147	32,81	116	25,89	8	1,79	448
Højer Landsogn.	28	16,67	66	39,28	72	42,86	2	1,19	168
Højer By.	111	20,44	143	26,34	283	52,12	6	1,1	543
Højst Sogn.	204	51,00	67	16,75	125	31,25	4	1,00	400
Løgumkloster By.	297	42,73	190	27,34	202	29,07	6	0,86	695
Løgumkloster Landsogn.	142	78,89	17	9,45	21	11,66	—	—	180
Nørre-Løgum Sogn.	288	61,54	50	10,68	128	27,35	2	0,43	468
Rabsted Sogn.	204	45,64	69	15,44	155	34,67	19	4,25	447
Tinglev Sogn.	296	30,81	350	36,42	297	30,9	18	1,87	961
Tønder Landsogn.	119	52,66	51	22,57	49	21,68	7	3,09	226
Udbjerg Sogn.	34	17,9	51	26,84	102	53,68	6	1,58	190

ET EJENDOMMELIGT BRANDTRÆ.

Billedet viser en gammel Hyld ved Ingeborg Lützens Gaard i Aventoft. En Jyllænderkarl, som engang tjente paa Gaarden, blev syg, og da han blev meget godt og omhyggeligt passet af Gaardens Kvinder, vilde han til Gengæld gøre dem en Tjeneste. Han sagde da, at saalænge Hylden staar, skal Gaarden ikke brænde.

M. Ejerslev, Flensborg.

SAMPLEREN

Staveremser.

(Fortsat.)

Der fløj 12 tamm' Tran øver Viborre
Kirk'taarn,

4 hvie, 4 graa,

4 med inne Feer aa.

(Johs. Klindt, Sølsted;
ligelydende Marie Mangelsen,
Østerby Mark).

Der fløj tre tamm' Tran øver
Tranderup Kirk'taarn
med æ lidt Feddevedt i æ Mund.

Kan do sej det tre Gang i jen Raj
urren å and',

så er do hverken læsp eller stam.

(skal alt med, helt til „stam“).

(P. Eskildsen, Felstedskov).

F-Maal.

Frits Frands Færremand
føer femten fransk Fruer fra Fyn,
femten Færre fuld,
Frands Færremand fik fuld Fragt.
(afdøde Pastor Nielsen, Flensborg).

H-Maal.

Her holder Hr. Hans! Hvor holder han?
Her holder han! Hvad har han?
Han har hundrede hvie Hest';
hver Hest har 100 hvie Hest'hal'haar.
(Johs. Klindt, Sølsted.)

R-Maal

Di æ rasend som æ Rotter, der ryver
i Rasmus Rasmussens Rowryvning.
(Lærer Schmidt, Egebæk).

S-Maal.

Sort' Simon Smejs Svend slov sin
Søsters Søn. Sin Søsters Søn soj:

Saa'n smaa Slav slær Søren smæk
mæ snært.

(Wilhelm Hansen, Egebæk).

Heksen i Hjerpsted

Paa min Bedstefars Tid boede der
i Hjerpsted en gammel Kone, som
kunde hekse. Ingen turde gaa ind
til hende, og naar de vilde bringe
hende Mad, satte de det uden for
Huset. Somme Tider gik hun paa
Vejen, hvor hun kastede noget ned,
man mente, at det var en Stoppe-
naal. Hverken Heste eller Køer vilde
gaa over Stoppenaalen, og naar de
skulde have Køerne ud paa Marken,
maatte de drive dem helt udenom.
Da Folk engang ikke havde set den
gamle Kone i flere Dage, gik de
ind i Huset og fandt hende død.
I Huset fandt man mange gamle
Bøger og andre Ting, som hun
havde brugt til at hekse med.

Anna Mamsen, Bønderby.

Lysvarsel

I Kærgaard Enge har der i mange
Aar været set store Lys, uden at
Folk vidste, hvad det var. Men nu
er det blevet opklaret. Det har væ-
ret Gravemaskinerne fra Afvandin-
gen og Traktorerne, som har arbej-
det dernede om Natten.

Christian Paulsen, Rørkær...

AGENDESTRIDEN I NØRRE LØGUM SOGN

II ANLEDNING af Hr. Hejselbjerg-Paulsens Bemærkninger og Oplysninger i Novemberheftet af Sønderjydsk Maanedsskrift vil jeg først takke ham for hans Oplysninger fra Bispearkivet, som jeg endnu ikke har haft Lejlighed til at undersøge, da dette Materiale vistnok endnu findes i Kiel. Forhaabentlig kommer Arkivalierne derfra nu snart til Landsarkivet, og jeg glæder mig til med Tiden her at kunne faa udfyldt de Huller, der endnu findes i mine Optegnelser af Sognets Historie.

Naar Hr. Hejselbjerg-Paulsen bemærker, at jeg hovedsagelig holder mig til J. Brodersens Bog: Fra gamle Dage, er dette ikke rigtigt. Grundlaget er Akterne i Sogne- og Landsarkivet, suppleret med mundtlige Overleveringer. Jeg er godt nok klar over, at Brodersens Bog er upaalidelig, og naar jeg har citeret et enkelt Træk herfra, nemlig om Begravelsen i 1815, staar det for hans egen Regning, hvorfor Kilden ogsaa er angivet. Hvad der fortælles i Sognet — altsaa den mundtlige Overlevering — har jeg hørt fortælle allerede før Brodersen skrev sin Bog. At dette kan være forvansket i Tidens Løb, saa det ikke er historisk rigtigt, skal gerne indrømmes. At det maa betragtes som Sagn, kan jeg dog ikke gaa med til, selvom Tidspunktet kan være forrykket og Begivenheden noget forvansket. Selv om det ikke kan historisk bevises, at Begivenheden foran Kirkedøren har fundet Sted, saa mener jeg dog, at den ikke ligger længere tilbage i Tiden, end at der maa ligge noget til Grund for den mundtlige Overlevering. Det er jo ikke alt, der er optegnet i Akterne. At Agenden er indført her i 1798, har jeg næppe Grund til at tvivle om, men Modstanden i Sognet har da ogsaa været før, og at den har været haard, fremgaar jo af Akterne. Hvorfor skulde Provsten ellers raade Præsten til at vente med Afstemningen „for at Sindene kunde falde til Ro“. Jeg ser nok nu, at det af min Artikel kan se ud, som om Menighedens Modstand var efter 1798. Men det var ialfald ikke min Mening, saa den Uklarhed maa jeg rette. Hvad Pastor Balslev i Løgumkloster angaar, saa kan han jo godt have været Modstander af Agenden, fordi han var syg. Han sad dog i Embedet til 1801.

Naar Hr. Hejselbjerg-Paulsen henviser til Kapellan J. A. Kruchenbergs Indberetninger, vil jeg gerne hertil bemærke, at jeg ser lidt skeptisk paa dem. Han tager ofte Fantasien til Hjælp. Naar han f. Eks. i et Skrift udgivet i Kappel 1797 skriver, at Løgumkloster Kirke har haft et Taarn saa højt, at det brugtes af Skibene i Vesterhavet som Sømærke, saa er det ud i det blaa. Eller naar han skriver, at Munkene i Løgum Kloster, efter at de 1197 slog sig ned her, senere kom til Kolbars (Koldmoskirke), hvor de byggede en Kirke, hvortil hørte Byerne Tykskov, Kongsbjerg, Høgslund og Ellum, er det selvfølgelig kun et Sagn uden nogen historisk Hjemmel. Det er kun et Par Eksempler, men der er flere. Jeg er ogsaa bange for, at hans Indberetninger er farvede af egne Indtryk og Ønsker. Det synes mig ogsaa at fremgaa af hans Indberetninger i Skolesager fra Løgumkloster, hvortil jeg haaber senere at komme tilbage. Han var Kapellan hos Pastor Balslev fra 1795 til 1801 og har — saavidt jeg kan se — været meget tysk orienteret. Indberetninger fra Provster og Præster kan ogsaa være underkastet de menneskelige Skrøbeligheder. Naar Provst Paulsen betegner Pastor Boesen i Nr. Løgum som afgjort Hernhutter, er det vist ogsaa stærkt overdreven, ialfald efter hvad Fr. Hammerich skriver om ham i „Et Levnedsløb“.

C. H. Friis.

Tønder Amts Centraltrykkeri

Østergade 40

Tønder

Telefon 141

Bog- og Akcidenstrykkeri
Formularlager - Bogbinderi

Vi har endnu et mindre Restoplæg af

Sønderjydsk Centralforenings Festskrift
før Kr. 12,00 — nu 6,00,

Denne smukke og indholdsrige Bog bør ejes af
enhver national Interesseret.

Ligeledes haves endnu:

R. P. Rossen: Danmarks Kongeslægter 1,50,
En udmærket Bog om dette interessante Emne.

Bøgerne tilsendes portofrit fra

HANS BECKS BOGHANDEL

Storeg. (J. N. Jepsen) Tønder

Sønderjydsk Maanedsskrift

Tønder

Postgiro Nr. 9816.

Abonnementspris fjerdingaarlig ved Posten Kr. 1,65, — i
Boghandelen eller frit tilsendt fra Seminarielærer Eskildsen
i Tønder Kr. 1,50.

Hvem ønsker at sælge

„Sønderjydsk Maanedsskrift“ 1. Aargang
(komplet) samt 2. Aargang Nr. 1? . . .

Der betales Overpris.

Tilbud bedes sendt til **Cl. Eskildsen, Tønder.**